

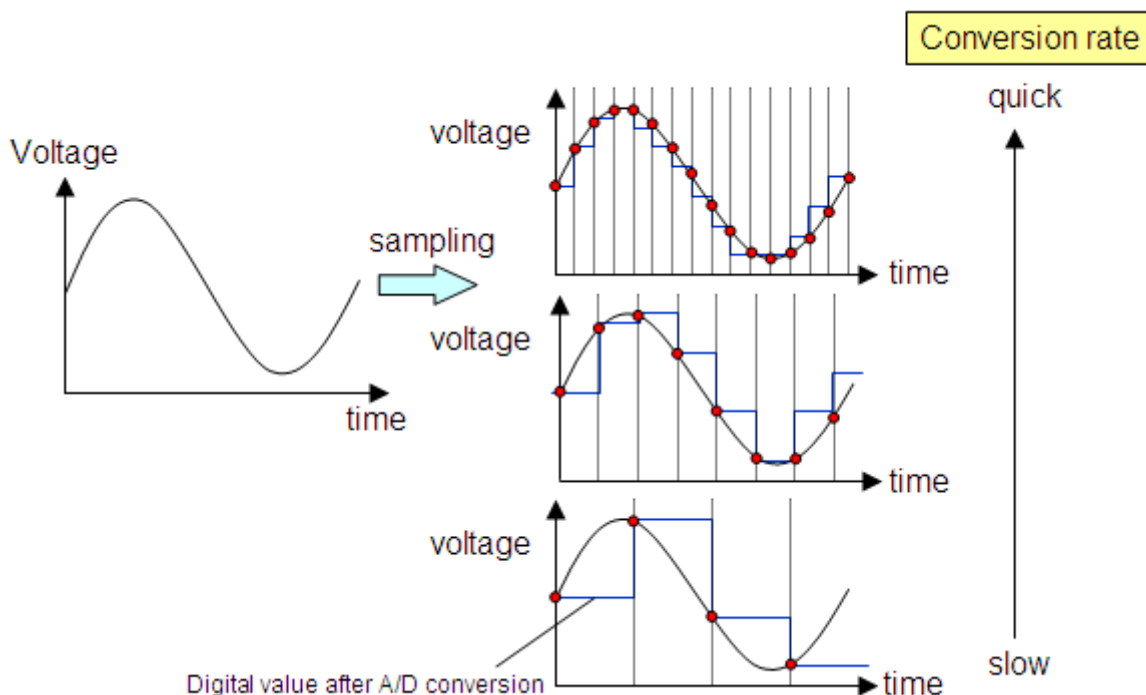
Przetwornik analogowo-cyfrowy

Przetwornik analogowo-cyfrowy **A/C** (ang. **A/D** – analog to digital; lub angielski akronim **ADC** - od słów: **Analog to Digital Converter**), to układ służący do zamiany sygnału analogowego na *sygnał cyfrowy*. Dzięki temu możliwe jest przetwarzanie sygnałów analogowych w urządzeniach elektronicznych opartych o architekturę zero-jedynkową oraz gromadzenie na dostosowanych do tej architektury nośnikach danych.

Przetwarzanie analogowo-cyfrowe składa się z trzech procesów:

1. próbkowania
2. kwantowania
3. kodowania

Próbkowanie polega na wyznaczeniu momentów pomiarów wartości napięcia elektrycznego (ang. voltage) podawanego na wejście przetwornika A/C (reprezentującego sygnał ciągły, analogowy), w taki sposób aby otrzymany ciąg liczb możliwie wiernie odwzorowywał zmiany tego sygnału. Najczęściej pomiar, czyli "pobieranie próbki" odbywa się co stały okres Dt zwany okresem próbkowania (ang.: sampling period, sampling time), a jego odwrotność to *częstotliwość próbkowania* $f_p=1/Dt$. Im większa częstotliwość próbkowania (czyli krótszy okres próbkowania) tym większa szybkość konwersji (conversion rate) i tym dokładniejsze może być odwzorowanie zmian przebiegu wejściowego co pokazuje poniższy rysunek.

Kwantowanie to cyfrowy pomiar czyli przedstawienie mierzonej wartości jako liczby elementarnych kwantów (najczęściej liczby binarnej - w układzie dwójkowym). Precyzja pomiaru zależy od liczby poziomów (kwantów) odpowiadających pełnemu zakresowi mierzonego napięcia, a nazywanej rozdzielczością przetwornika.

Najwcześniejszą metodą kwantowania była metoda kwantowania równomiernego, popularnie zwana modulacją kodowo-impulsową (PCM ang. Pulse-Code Modulation). Polega ona na podzieleniu całego zakresu, w jakim może zmieniać się sygnał wejściowy, na k (np. 1024) równomiernie rozłożonych

przedziałów kwantowania o stałych szerokościach. Jeżeli n bitów jest przeznaczonych do reprezentowania każdej wartości próbki, wtedy całkowita liczba reprezentowanych wartości sygnału wynosi:

$$2^n = k \Rightarrow n = \log_2 k$$

Dla $k=1024$, $n=10$ (bitów), liczba reprezentowanych wartości to 2^n , maksymalna wartość to $2^n - 1$.

Rozdzielczość podawana jest jako liczba bitów przeznaczonych do zapisu wyniku pomiaru. Ponieważ przy pomocy n bitów można zapisać wartości od zera do $2^n - 1$ więc n bitowa rozdzielczość odpowiada 2^n poziomom kwantowania.

Na przykład cztero-bitowy przetwornik dzieli zakres pomiaru na $2^4 = 16$. Każdej z liczb odpowiada wartość zero-jedynkowa:

0	0000
1	0001
2	0010
3	0011
4	0100
5	0101
6	0110
7	0111
8	1000
9	1001
10	1010
11	1011
12	1100
13	1101
14	1110
15	1111

Najmniejsza wartość, jaka może być zapisana na 4 bitach to 0000 – 0.

Największa wartość, jaka może być zapisana na 4 bitach to 1111 – $2^4 - 1 = 15$.

Dla liczby 11 mamy 1011 (reszty dzielenia przez 2):

Kod dwójkowy

Numer bitu	Liczba	Reszty dzielenia przez 2	Waga
4	11	1	8
3	5	1	4
2	2	0	2
1	1	1	1

Do jej zapisu potrzebne są 4 bity.

Dla liczby 965 mamy 1111000101 (reszty dzielenia przez 2):

Kod dwójkowy

Numer bitu	Liczba	Reszty	Waga
10	965	1	512
9	482	0	256
8	241	1	128
7	120	0	64
6	60	0	32
5	30	0	16
4	15	1	8
3	7	1	4
2	3	1	2
1	1	1	1

Do jej zapisu potrzebnych jest 10 bitów.

Kodowanie polega na dostosowaniu otrzymanych wyników do sposobu transmisji i przechowywania w pamięci komputera.

Czujniki stosowane w elektronice mogą przetwarzać sygnał nieelektryczny na napięcie. W uproszczeniu można w wielu zastosowaniach przyjąć, że odwzorowanie to jest funkcją liniową. Wtedy pomiar polegałby na odczytaniu napięcia np. z zakresu analogowego 0-5V. Zmiana wartości wyjściowej z czujnika na wartość cyfrową daje możliwości interpretacji w systemach mikroprocesorowych. Poprawną interpretację zapewnia czułość przyrządu pomiarowego definiowana jako najmniejsza zmiana wartości mierzonej wielkości fizycznej, którą może zarejestrować dany przyrząd pomiarowy.

Czułość (sensitivity) jest to iloraz zmiany wskazania układu pomiarowego (Δp) i odpowiadającej jej zmiany wartości wielkości mierzonej (Δm).

$$SE = \Delta p / \Delta m$$

Weźmy przetwornik A/C 10-bitowy. Maksymalna liczba, jaką można zapisać na wyjściu takiego przetwornika to $2^{10}-1=1023$.

W analizowanej sytuacji mamy:

$$\Delta p = 1023$$

$$\Delta m = \Delta u = 5000 \text{ mV}$$

$$SE = 0,2046 \text{ 1/mV}$$

Wskazanie przyrządu pomiarowego $\Delta p \in \langle 0; 1023 \rangle$ jest iloczynem czułości i wartości sygnału wejściowego:

$$\Delta p = SE * \Delta m$$

Oznacza to, że przy zmianie napięcia o $\sim 4,89 \text{ mV}$ nastąpi zmiana wartości na wyjściu przetwornika A/C o wartość 1.

Znając czułość SE i wartość odczytaną z przetwornika A/C można wyprowadzić wzór na wielkość mierzonej wartości wejściowej:

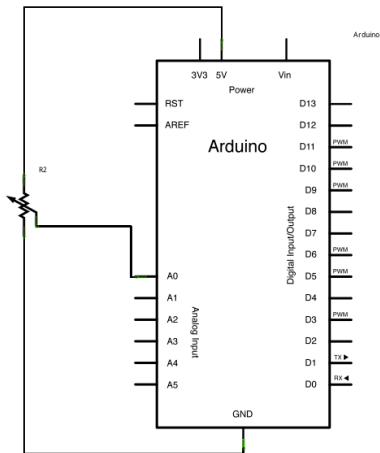
$$m = p / SE$$

Mechatronika

Niech wartością mierzoną będzie napięcie U , wtedy

$$U = p/SE = p/\Delta p/\Delta m = p * \Delta m/\Delta p = p * 5/1023, \text{ gdzie } p \in \langle 0, 1023 \rangle$$

Przykładem pomiaru napięcia może być analiza dzielnika rezystancyjnego na wejściu A0 Arduino.

Przykładowy *kod programu* pokazujący pomiar napięcia:

```
// Potencjometr, zasilanie 5V
// Odczyt pin analogowy 0
#define pinAn A0
void setup()
{
    pinMode(pinAn, INPUT);
    Serial.begin(9600); //initialize serial port 9600
}
void loop()
{
    float p=analogRead(pinAn); //dalsze działania w zbiorze R
    float u=p*5/1023;
    Serial.print(p);
    Serial.print(" ");
    Serial.print(u);
    Serial.println(" V");
    delay(500); //okres próbkowania, częstotliwość fp= 1/500ms = 2Hz (2 razy na sekundę)
}
```

Oznaczmy przez R_d wartość rezystancji potencjometra.

$$\Delta p = 1023$$

$$\Delta R_d = 10000 \Omega$$

$$SE = 0,1023 \text{ } 1/\Omega$$

Wskazanie przyrządu pomiarowego $\Delta p \langle 0, 1023 \rangle$ jest iloczynem czułości i wartości sygnału wejściowego:

$$\Delta p = SE * \Delta R_d$$

Mechatronika

Oznacza to, że przy zmianie napięcia o $\sim 9,76\Omega$ nastąpi zmiana wartości na wyjściu przetwornika A/C o wartość 1.

Znając czułość SE i wartość odczytaną z przetwornika A/C można wyprowadzić wzór na wielkość mierzonej wartości wejściowej:

$$R_d = p / SE = p / \Delta p / \Delta R_d = p * \Delta R_d / \Delta p = p * 10000 / 1023, \text{ gdzie } p \in \langle 0, 1023 \rangle$$

Dodatkowy fragment kodu w sekcji loop():

```
float p=analogRead(pinAn); //dalsze działania w zbiorze R
float Rd=p*10/1023;
Serial.print(Rd);
Serial.print(" kOhm");
```